

– Bildat 1953 –

Sällskapet Gamla Örebro

∞ Medlemsblad våren 2021 ∞

*Edwalls hörna till vänster, ett av de mest vackra husen Örebro har haft.
Till höger Rådhuset.*

I detta nummer:

- ”Nippe” Carlsson minns sin barndom
- När man röstade om alkoholen

Från ordförandens skrivbord!

Kära medlemmar!

Som vi hintade i förra medlemsbladet blev höstens programpunkter så pass preliminära att de inte ens blev av. Förutom den första stadsvandringen. Den 15 september hade bortemot 30 deltagare samlats vid Södra allén för att tillsammans gå utefter den forna tidens Gathun, Örebros första gata. Det var en strålande kväll med soligt väder.

Det kunde man då rakt inte säga om den konstvandring som genomfördes den 6 oktober i Stadsparken. Tio tappra deltagare hade ändå trotsat spöregnet och med paraplyer följde de i Fredric Skargrens fotspår. Fredric som också skrivit en bok om Stadsparkens statyer. Detta var ett möte som anordnats istället för det föredrag om Harald Lönnqvist, som skulle ha hållits av Britt Olsson.

Även novembers planerade inomhusaktiviteter fick skjutas på framtiden. Istället samlades 26 deltagare den 3/11 för en vandring på en del av Hälsans stig. Åhörarna fick ett bildhäfte som getts ut i samarbete med föreningen Hjärt & Lung, och promenaden passerade många av Örebros kända byggnader.

Christer Lässmans fysiska närvaro i vår lokal får dröja ytterligare ett tag. Hans föredrag om arkitekten Vilhelm Renhult fick ställas in i våras och även nu senast den 1 december. Däremot kunde han ordna en digital bildvisning, den första i Sällskapet Gamla Örebros historia. Och när ska ett sådant föredrag hållas, om inte i en sådan här extrem situation? Vi märkte att många ändå hade möjlighet att följa med bland Renhults skapelser i Örebro.

Över huvud taget har våra medlemmar varit väldigt duktiga på att hålla sig ajour med de förändringar som gjorts i programmet. Mig veterligen har ingen förgäves behövt rycka i vår dörr till lokalen på Köpmangatan. Men vi har känt visst behov av att kunna nå alla via mail. Så därför ber vi nu alla medlemmar som har en mailadress att maila den till vår kassör Jan Hallqvist, så att han kan komplettera sitt register. Hans adress är jan@aphallqvist.se

Det allmänna pandemiläget har förstås gjort att man varit mer förvarnad och flexibel. Frågan är när vi kan ses i vår mysiga lokal igen? Med intressanta föredrag och fika.

Men vi säger som Bo Kaspers orkester: Håll ut! Vi klarar det. Vi måste tro på det bästa, även om det ibland känns motigt. Men ett vaccin finns inom räckhåll.

Även om våra styrelsesammanträden varit färre så har ändå viss verksamhet förekommit under pandemitiden. Dessutom har Lars Hammarlund skannat in tusentals bilder som vi fått låna eller som donerats till oss. En sådan donation var den mängd med bilder från Hans Fredell, där majoriteten kommer från hans far Rikard Fredells digra bildarkiv. Rikard som var en av grundarna till Sällskapet.

Vårt filmarkiv har utökats genom utlåning av filmer från bl.a. Alf Runes arkiv. Berndt Eliasson har ägnat många timmar åt kopiering och katalogisering av alla våra Örebrofilmer.

Det är även Berndt som ligger bakom vårt nya medlemsblad, med ny layout och nytt tryckeri.

Lägg därtill att även Christer Lässman har varit oerhört betydelsefull för Sällskapet när det gäller att tillgodogöra och anpassa oss till nya digitala tider. Så med kompetensen hos våra tre adjungerade, Hammarlund, Eliasson och Lässman känner vi i styrelsen att vi är bra rustade i den digitala världen.

Till sist, sköt om er nu och håll avstånd, så hoppas jag att vi ses på våra digitala möten och vandringar nu i vår.

Varmt välkomna ska ni vara!

Göran Lindhé
Göran Lindhé

När man röstade om alkoholen

Arne Stråby

För snart 100 år sedan, 1922, ägde en folkomröstning rum i Sverige, den första vi hade. Den gällde en då aktuell fråga: skulle vi förbjuda alkohol i vårt land? Den ställde till mycket elände och många tragedier. Men var den möjlig att förbjuda?

Jag har en intressant bild från den tiden. Platsen är vid godtemplarnas hus Fredsgatan 18. Nykterhetsfolket var starkt engagerad för ett förbud, och här hade man ett högkvarter. Vi ser godtemplarkaféet där, och vi ser förstås uppmaningen Rösta Ja med stora bokstäver.

Godtemplarnas hus uppfördes 1899.

Det är en unik bild, som jag har fått låna av ett av barnen på bilden, Sara Hallgren. Mitt för porten står en flicka i vitt, Margit Andersson. Sedan kommer två systrar Sara och Gerda Hallgren. Deras pappa Axel var vaktmästare hos IOGT och familjen bodde i huset. Mannen med skägg intill heter Hellström och var också godtemplare. Invid husvägen har tydligen en motdemonstrant ställt uppmaningen Rösta Nej.

Sara var gift Samuelsson och är förstås borta nu. Men hon berättade en gång för mig om den aktiva tiden, när hon var med och sålde en tidning som hette Förbudsomröstningen. Hon var åtta år då. En

söndag innan valdagen var det en stor demonstration genom staden, och Sara liksom hennes syskon och många andra barn hade pappersflaggor med texten "För vår skull – Rösta Ja".

I Örebro län blev det majoritet för förbud med 63 % Ja-röster, liksom i Västerås och många andra län. Men i storstäderna var det anorlunda, Stockholm hade bara 13 % Ja. Sammantaget blev det 49 % som röstade för ett förbud, och därmed hade frågan fallit. Ett förbud hade nog krävt stor övervikt.

I längden hade ett förbud bara i Sverige varit omöjligt - och nu skulle Bryssel aldrig tillåta det...

Kvinnors demonstration för spritförbud 1914. Stortorget, Edwalls hörna och Rådhuset. Örebro stadsarkivs bildarkiv.

Nippe minns sin barndom

Nils-Åke "Nippe" Carlsson

Vår styrelsemedlem Nils-Åke Carlsson, även Nippe kallad, har på Facebook skrivit väldigt mycket om sin barndom och uppväxt i Örebro. Vi kommer publicera dessa minnen i vårt programblad framöver.

Alltihop började den 13:e februari 1946. En mycket kall dag, med mycket snö.

Då föddes en liten kille på Örebro Allmänna BB, på Örebro lasarett.

Långt ifrån det mastodontbygge som nu finns, bara den gamla delen var byggd då.

Hur liten den här killen, som senare blev döpt till Nils-Åke, egentligen var fanns olika åsikter om.

Jag var 51 cm lång enligt intyg, men när min pappa skulle berätta för farmor sa han att jag var 151 cm.

Min mamma Ragnhild och jag kom så småningom hem till vår lilla etta på tredje våningen. Ett HSB-hus och adressen var Nobelgatan 30 c. Där bodde vi tillsammans med min pappa Nisse, som då jobbade på Kvarntorp. Man lagade maten på gasspis.

Vårt hus var det näst sista huset av flerfamiljshus. Markbacken, Varberga och Mellringeområdet var då inte ens påtänkta.

Längre ut fanns en backe, där man påstod att originalet «Hjärstabilarren» bodde.

Där fanns också en kiosk som kallades för «Snushuldaskiosken». Den drevs av en driftig tant, som det fanns många rykten om. Bland annat hur hon avstyrde ett rån.

Ovanför låg en pappersinsamling. Dit kunde man sälja tidningsbuntar och tjäna en slant.

En gång när vi var i fem-sexårsåldern, ska min lekkompis Anders Molin och jag, tydligen ha tagit en tidningsbunt med färsk dagstidningar, som Pressbyrå lagt av utanför kiosken. Dessa försökte vi sedan sälja till tidningsinsamlingen.

När vi var i samma ålder älskade vi att leka på gårdarna där Marks Tegelbruk låg. Där ligger nu Markbacksområdet. Tegelbruket var enormt stort och spännande. Det påstods att luffarna, som fanns på den tiden, sov där i värmen på nätterna.

På dom gårdarna var jag med pappa och min farbror och kusiner och sköt nyårsraketer.

På vår gård mot baksidan av Ullavigatan fanns Örebro's första dagis, eller barnträdgård som det hette då. Deras gård var inhägnad med högt

Lekskolan 1952-53. Nippe står framför fröken Blenda Mattsson.

staket och där stod barnen och tittade på oss när vi lekte. Jag visste inte vad det var, jag trodde att det var ett barnhem och att barnen var föräldralösa, så jag tyckte jättesynd om dom.

En annan populär lekplats var Tegnérslunden. Där spolades is på vintrarna och där åkte jag skridskor för första gången. Det var skridskor med dubbelmedar, som man spände fast på skridskorna. Det fanns också en kälkbacke, pulkor var inte uppfunna än. Kommer inte ihåg om bobbarna med ratt på fanns redan då.

På somrarna fanns där en plaskdamm. Handlade gjorde man i Konsumaffären i hörnet Ullavigatan - Hertig Karls Allé. Det fanns också

specialiserade mjölkaffärer, charkbutiker, tobaksaffärer och fiskaffärer.

Trafiken bestod av hästskjutsar och ett fåtal bilar med gengasaggregat. Vi hade större delen av vår släkt boende på dom närmaste gatorna, så vi umgicks mycket.

När jag var fyra år, fick jag följa med en kusin till söndagsskola i Immanuelskyrkan på Ekersgatan. Den finns fortfarande kvar på samma ställe och min kusin är fortfarande med där.

För min del blev det både första och sista söndagsskolebesöket. Ändå hade min farfar varit söndagsskollärare i Baptistförsamlingen i Hidingsta.

När jag kom hem frågade mamma hur det varit.

*Bobbacken i Tegnérslunden på 1950-talet.
Foto: Erik Arlebo.
Örebro stadsarkiv.*

Tråkigt, sa jag, det var nån gubbe där som sa «hej på dig Maria». Har efteråt förstått att dom sa «hell dig Maria».

Efter tre och ett halvt år, i december 1949, föddes min älskade lillebror Per-Olof, ett namn som han påstår att jag fått bestämma.

Så nu var vi fyra personer, som skulle samsas i vår lilla etta. Mamma och pappa sov i kökssoffan och min bror och jag i vardagsrummet.

Mycket av allt detta har folk berättat för mig. Har själv bara fragment av minnen från mina första sex år, vilket förklaras senare.

År 1952 drabbades jag av Scharlakansfeber. Blev hämtad av en grå ambulans, som användes vid smittsamma sjukdomar. Stor uppståndelse, tror hela kvarterets ungar kollade när jag åkte iväg. Föga anade jag väl då vad som väntade.

Att det skulle dröja sex veckor innan jag skulle få komma hem igen. Att jag bara skulle få prata med mamma och pappa från ett öppet fönster på andra våningen. Stränga, ja en del rent av sadistiska sköterskor. Ingen utbildning på barn där inte. Minns vidbränd välning med skinn på.

Enda utsikten var tågen som kördes till och från CV. Det finns en bok om epidemisjukhuset, där finns många berättelser om upplevda hemskheter.

Det jag upplevde var när mamma och pappa berättade om saker dom lämnat åt mig till sköterskorna. Kunde vara Kalle Anka och andra serietidningar, godispåsar, tablettaskar, frukt m.m.

Tidningarna fick jag, men godiset och frukten hade dom delat upp på alla barn på avdelningen. Gissa besvikelsen hos en sexåring.

Marks tegelbruk, taget mot öster. Foto: Henning Jonsson. Örebro stadsarkiv.

Jag kommer ihåg att dom tog mig till ett duschrum för att tvättas, innan jag skulle åka hem.

När jag kom ut därifrån stod mamma utanför dörren och väntade, hon fick en chock när hon fick se mig. Jag hade plockat av mig allt hår och var helt flintskallig. Det lossnade väl lättare när jag låg och plockade i håret av febern.

Vår närmaste granne tant Askling, började gråta när hon sen fick se mig.

Jag tror att jag fick nåt slags trauma av dom sex veckornas vistelse där utan mina föräldrar.

För jag hade tappat de flesta minnena av åren före. Därför är det mycket av det jag fått berättat för mig.

Något betydligt roligare blev hösten 1952. Då började jag på le-

kis. Den låg i hörnan Malmgatan - Lövstagatan.

Vi hade en jättesnäll fröken som hette Blenda Mattson. Hennes dotter gick också på samma lekis. Minns lekisåret med enbart glädje och att jag trivdes jättebra. Var mycket för att prata redan då. Så på hemvägen stannade jag och pratade med tanter och farbröder jag mötte. Det tog ofta lång tid att ta sig hem. Själva lekiset var inrymt i en lägenhet.

På hemmaplan var det spännande att följa med grannen Olle Roth ner till pannrummet och skyffla in kol. Han var husets gårdskarlar.

Lekistiden avslutades i juni 1953. Det var lite ledsamt att skiljas från fröken Blenda och alla kompisar, men jag väntade ju samtidigt med spänd förväntan på hösten -53. Då skulle jag ju börja sko-

lan och första klass. Före det hade man fått gjort ett skolmognadsprov, där det avgjordes om man var mogen att börja skolan, annars fick man vänta ett år.

Så på hösten 1953 vandrade jag och min kompis Anders Molin till Vasaskolan för att börja skolan. Ja, första dagen på uppropet, var ju mammorna också med förstås.

Vi gick gå i ett annex som låg på skolgården, med baksidan mot Folkungagatan. Är förresten den enda byggnad som finns kvar av Vasaskolan. Det var två klasser som gick i annexet, därutöver var det också gymnastiksal i byggnaden. Senare har där varit uppehållsrum, föreningslokal, ungdomsgård med

mera. Fröken hette Astrid Lindelöf.

Största minnet är hur rädslan för det främmande fanns då, och ju finns kvar hos en del fortfarande. Det fanns en tom plan på andra sidan Folkungagatan bakom skolhuset.

Där hade en stor grupp romer, eller zigenare som man sa på den tiden, slagit läger.

Fröken låste alla dörrar och vi fick inte gå ut på rast. Först när vi skulle gå hem låste hon upp dörren.

Andra minnet jag har, är den 1:a april 1954, som var min sista dag i Vasaskolan, vi skulle flytta till Almbys. Jag kommer ihåg att jag fick ha en flagga på bänken och att alla sjöng för mig.

Program, våren 2021

Tisdagen den 16 februari kl. 18. På allmän begäran återkommer vi med ett nytt digitalt möte om gamla intressanta byggnader i Örebro. Christer Lässman och Göran Lindhé samtalar kring annorlunda Örebrobilder. Länk: <https://oru-se.zoom.us/my/christer.lassman>

Tisdagen 16 mars kl. 18. Digitalt årsmöte, som efterföljs av ett bildspel med Örebrobilder. Handlingar till mötet kommer finnas på vår hemsida. Länk: <https://oru-se.zoom.us/my/christer.lassman>

Tisdagen 20 april kl. 17. Samling på Järntorget för en stadsvandring. Vi kikar på Vilhelm Renhults fantastiska byggnader i centrum, plus att vi granskar fastigheter som bär Sällskapets minnesskyltar.

Lördagen 22 maj kl. 14. Vi gör en utflykt till Stadsparkens fina grönska, samling vid träskulpturen mitt emot Resonans. Fredric Skargren fortsätter att berätta om parkens skulpturer. Eftermiddagen avslutas i Wadköping, där det finns fikamöjligheter. Antingen medhavd eller hos de bägge näringsställena. Kanske att Kajsa Warg sedan kan dyka upp mellan husen?

Snabbfotingar i stån, 1869

Berndt Eliasson

Snabbfotingar (vélocipèdes) hafwa
plötsligt kommit hit i betydligt antal. Fa-
briför Östberg från Stockholm lär medföra
icke mindre, än 6, deraf 3 trehjulinga och 3
tvåhjulinga och annonserar hon både om öf-

Åkning med Velocipeder

föreföras af Fabrikör Östberg från Stock-
holm å **Stora Holmen, 1 Maj** från kl.
4 till 6 e. m. och **Söndagen 2 Maj**
från kl. 5 till 7 e. m., mot inträdesavgift
af **25 öre** båda dagarne.

Barn få fritt medfölja anhöriga.

Tidningsnotiser 1869

I dessa dagar då cykeln i alla dess
varianter är var mans egendom, så
ter sig denna notis från 1869 avläg-
sen, men intressant!

Snabbfotingar kallades ju dessa
föregångare till velocipeden eller
som vi säger i dag, cykel.

Inga trampor och ingen sväng-
bar framgaffel, man fick stanna och
vända hela ekipaget vid gathörnen.
Dock en sadel, handtag att hålla sig
i, samt två hjul var vad detta ekipa-
get bestod av.

För tjugofem öre fick man alltså
på Stora Holmen se dessa snabbfo-

tingsryttare susa fram på både två-
och trehjulinga maskiner!

”Fabrikör Östberg som väntades
hit med snabbtåg från huvudstaden
lär medföra icke mindre än tre två-
hjulingar och tre trehjulingar.

Herr Östbergs snabbfotingar lära
komma att ridas af snabbfotade och
vana ryttare.”

I samband med denna händelse
står noterat i tidningen att ”fabri-
kör Haldin i Örebro härstädes bör-
jat tillverka snabbfotingar och torde
möjligen redan i dag hinna få en så-
dan färdig, förutom målning”!

Styrelsen för Sällskapet Gamla Örebro

Plusgiro nr 466009-8 Bankgiro: 849-8354
Medlemsavgift 100:-/medlem. Familj 150:-
Org.nr 875000-6531

Internetadress: www.hembygd.se/sallskapet-gamla-orebro

Ordförande

Göran Lindhé 070-555 41 81 goranlindhe@hotmail.com

Kassör/vice ordförande

Jan Hallqvist 070-510 03 60 jan@aphallqvist.se

Sekreterare

Gustaf Hallqvist 076-147 91 70 gustaf@aphallqvist.se

Birgitta Rosenberg 072-717 36 54 birgitta.rosenberg@tele2.se

Ture Jönestam 019-18 25 46

Hans Lundholm 070-633 10 52 hans.lundholm@telia.com

Nils-Åke Carlsson 073-970 19 79 carlssonnippe@gmail.com

Suppleant

Majken Mattisson 070-778 92 61 majken.mattisson30@gmail.com

Suppleant

Karin Schill 070-742 51 11 karin.schill@opnakanalen.se

Hemsida

Lars Hammarlund 070-7556005 lg.hammarlund@hotmail.com

Layout Medlemsbladet

Berndt Eliasson 073-035 54 03 ble@brevet.se

Medlemsbladet utkommer med två nummer per år.

Ansvarig utgivare: Göran Lindhé

Redaktion: Göran Lindhé, Lars Hammarlund

Handkolorerade vykort

Här på sista sidan har vi tidigare haft en serie som heter "Fotografen som gick runt hörnet". Vi gör ett uppehåll med den okände fotografen i detta nummer och presenterar istället några vykortsfotografers alster.

Även dessa är okända, eftersom ingen uppgift finns på baksidan. Flera olika motiv förädrades med en handkolorering, som nedanstående motiv och dessutom vykortet på framsidan av medlemsbladet.

På vår stadsvandring den 3 november passerades bl a. platsen för Örebro kvarn, som revs 1926.

Vi gick även förbi Högströmska gården som finns kvar i hörnet av Alnängsgatan och Olaigatan. Däremot är huset mitt emot, Olai-gatan 37, rivet.

